

FRIHED, LIGHED OG...

"I Frankrig har vi ikke været opmærksomme på, hvad der er et godt broderskab. Det er en del af forklaringen på, hvad der for nylig førte til de voldsomme opstande og afbrændte biler," siger filosofen Catherine Chalier. Foto: Scanpix

HVAD BESTÅR SAMMENHOLD AF I DET MULTIKULTURELLE SAMFUND? ER BRODESKAB EN SAGA BLOT? ASTERISK HAR MØDT DEN FRANSKE FILOSOFIPROFESSOR CATHERINE CHALIER, SOM FOR NYLIG FORELÆSTE PÅ DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITET OM BRODESKABETS SVAGHED. CHALIER EFTERSPØRGER EN HØJERE GRAD AF ANSVARLIGHED MELLEM MENNESKER – EN NY FORM FOR MEDBORGERSKAB.

BRODESKA- BETS BLODIGE BÅND

8.973 brændte biler. 2.688 arrestationer. 126 sårede politibetjente. Det blev det sørgelige resultat af 20 døgn opstand i det voldsramte Frankrig i efteråret. Da unge indvandrere protesterede mod politi og politikere, kom en kæmpe kløft til syne i landet, der har 'frihed, lighed og broderskab' som slagord: På den ene side står de såkaldt "rigtig" franske borgere. På den anden side er der de andre franskmænd, der ufrivilligt står udenfor – til trods for at mange af dem er født i landet og føler sig franske. Siden de blodige efterårsdage har politikere, intellektuelle og mange andre gransket over, hvordan det kunne gå så vidt. Og resten af Europa har overvejet, om noget tilsvarende kunne ske.

Filosofiprofessor Catherine Chalier fra Nanterre Universitet i Paris finder en af forklaringerne i den måde, vi skaber sammenhold på. Nøgleordet er her det filosofiske begreb broderskab, som Catherine Chalier har arbejdet med i flere år, og som hun for nylig forelæste om på konferencen 'Educational Values and Religion' på Danmarks Pædagogiske Universitet.

FARLIGE FORBINDELSER

"I Frankrig har vi ikke været opmærksomme på, hvad der er et godt broderskab. Det er en del af forklaringen på, hvad der for nylig førte til

de voldsomme opstande og afbrændte biler. På den ene side klagede de unge oprørere ikke over manglen på broderskab, men over manglen på lighed. De kæmpede, fordi de vil have lige rettigheder i Frankrig. På den anden side er det netop blandt denne gruppe mennesker, at der er en tendens til at vende sig mod en farlig form for broderskab."

Hvorfor er det farligt?

"Det er farligt, fordi de mennesker forsøger at holde fast i et broderskab, der drejer sig om at ligne hinanden. De deler de samme værdier, hvilket blandt andet bunder i religion og i den franske kolonihistorie. De ser hinanden som brødre, fordi de ser et offer i hinanden. De føler ikke, at de er anerkendt som ligeværdige borgere i et demokratisk samfund. Det er en slags broderskab, der retter sig mod mennesker, der føler, at de må holde sammen, fordi samfundet er ondt."

Selv om begrebet broderskab har en maskulin klang, inkluderer det naturligvis også kvinder. Og faktisk er det ofte dem, det går ud over i disse broderskaber, siger Catherine Chalier og fortæller om en ung pige, man ikke hørte så meget til under de voldsomme opstande:

Hun blev brændt, da en unge mand kastede olie på hende, fordi hun ikke var enig med ham. →

"Hvis én, der befinder sig i gruppen, vil bryde ud, henter gruppen vedkommende tilbage. Du kan ikke være anderledes. Dette broderskab er især farligt for muslimske kvinder, for kvinderne tilhører gruppen og er ikke frie til at gå".

Et broderskab kan ikke bare være for stærkt. Problemet er i dag ofte det omvendte: at ideen om broderskab står svagt. For vi er blevet for fokuserede på os selv. Catherine Chalier har analyseret ideen om broderskab, blandt andet i bogen 'La Fraternité, un espoir en clair-obscur', hvor hun beskriver, at broderskabet står svagt i en tid, hvor individualiseringen tager til i styrke.

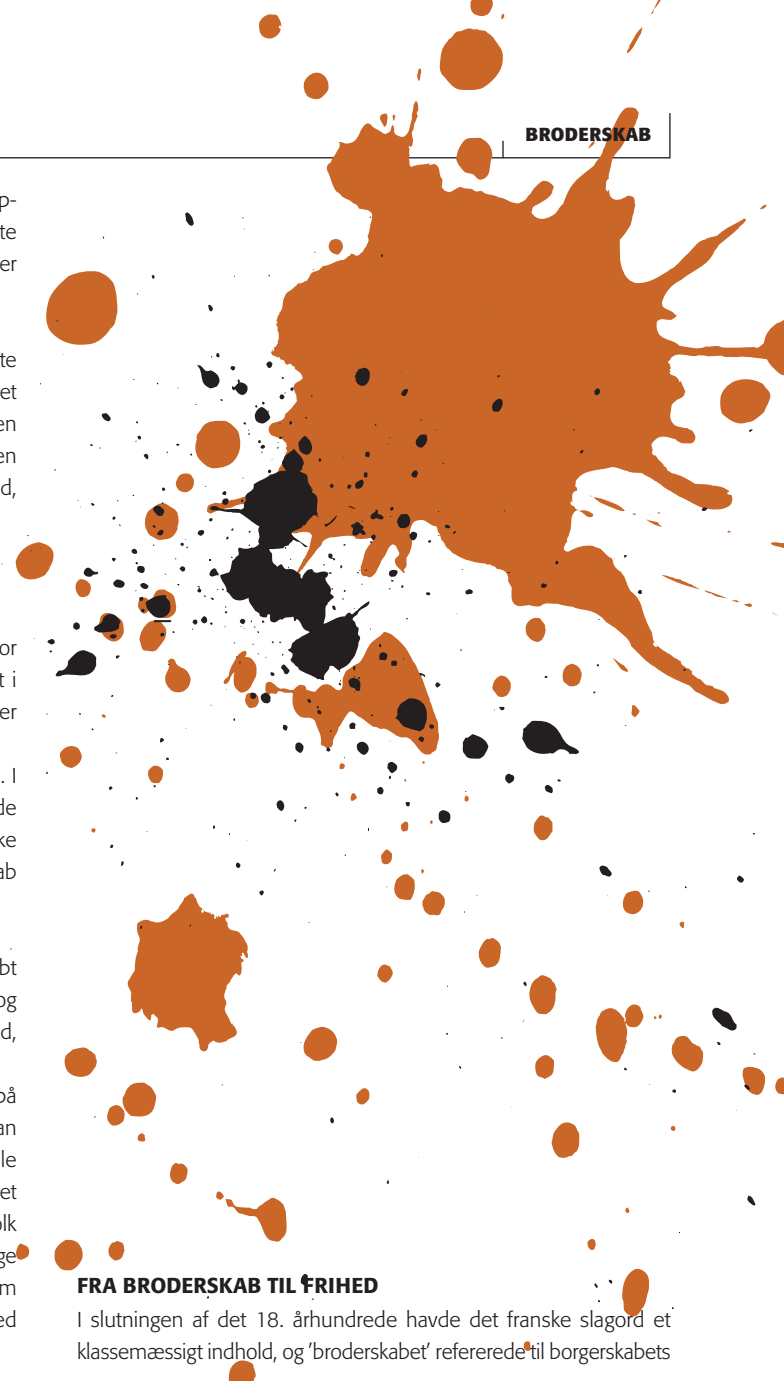
BRODESKAB GIVER BAGSLAG

Man skal dog ikke bare begræde broderskabets svage position. For selv om ordet 'broderskab' ofte har en positiv klang, ikke mindst i Frankrig, kan der ske forfærdelige ting i broderskabets navn, fortæller Catherine Chalier:

"Ideen om broderskab trækker blodige spor op gennem historien. I alle kulturer – i hvert fald i de kulturer, som har haft betydning for de europæiske folk som for eksempel den kristne, græske og romerske kultur – er broderskabet knyttet til mordet på broderen. Broderskab er ikke 'kærlighed til hinanden'".

Catherine Chalier forklarer, at vi op gennem historien har skabt sammenhold ud fra ideen om, at vi skal ligne hinanden. Det er dog ikke den tanke, der ligger bag det revolutionære slagord om 'frihed, lighed og broderskab'.

"Under den franske revolution forsøgte folk at forstå broderskab på en helt anden måde end ideen om at ligne hinanden: Da ville man skabe et broderskab ud fra folkets autonomi. Broderskabet skulle ikke bygge på 'samme rettigheder' og 'samme religion', men på det enkelte menneskes ret til at være fri og have lige rettigheder. Folk skulle vælge at være brødre. Men selvfølgelig kunne man også vælge ikke at være brødre. Under den franske revolution viste denne form for broderskab sin blodige bagside, for de, som ikke var enige med fællesskabet, blev ganske enkelt slået ihjel."

FRA BRODESKAB TIL FRIHED

I slutningen af det 18. århundrede havde det franske slagord et klasse-mæssigt indhold, og 'broderskabet' refererede til borgerskabets

"Ideen om broderskab trækker blodige spor op gennem historien."

CATHERINE CHALIER

DET SIGER DE OM BRODESKAB

Biblen

"Mennesker, som er børn af den samme Gud, ser alle hinanden som brødre."

Camille Desmoulins efter den franske revolution

"Efter at have aflagt ed var det et bevægende syn at se soldaterne kaste sig i armene på hinanden og love hinanden frihed, lighed og broderskab."

Karl Marx

"En dag vil de være brødre, når kapitalismen er nedkæmpet under det voldsomme tryk fra klassekampen."

solidariske sammenhold i dets kamp mod aristokratiet og enevælden. Det ændrede sig i det 19. århundrede, hvor den fremvoksende arbejderklasse tog slagordet til sig – i sin kamp mod borgerskabet, som havde fået magten fra aristokratiet. Broderskabet handlede da ikke længere om borgerskabets solidariske sammenhold, men om den internationale solidaritet, som blandt andet kom til udtryk under stiftelsen af den Første Internationale Arbejdersammenslutning i 1864 og den Anden Internationale i 1889.

Siden da har vores opfattelse af begrebet dog ændret sig meget, ikke mindst i forhold til de to andre ord i slagordet.

”Broderskab’ har skilt sig ud fra de to andre værdier. Lighed og frihed er politiske rettigheder, men det er broderskab ikke. Broderskabet går snarere på det nære fællesskab, venskabet, familien, og her er omdrejningspunktet i dag ofte, at vi er brødre, fordi vi ligner hinanden. Men det er som sagt farligt at basere et fællesskab på, at man skal ligne hinanden.”

Catherine Chalier påpeger, at der findes mindst tre forskellige tilgange til broderskab. Den første er forestillingen om, at man er brødre, fordi man er som hinanden. Broderskabet består her af, at man ligner hinanden, måske fordi man deler samme værdier, samme religion eller samme udseende. Den anden forståelse er den, som voksede frem under den franske revolution. Den bygger på, at man respekterer hinandens uafhængighed, og at man vælger at være brødre. Den tredje forståelse er en slags næstekærlighed eller medborgerskab, hvor man føler, at man har et ansvar over for den anden, og det binder mennesker sammen.

MOD ET NYT BRODESKAB

Når nu forestillingen om broderskab har vist sig at bringe død og konflikter med sig, er det så ikke på tide at skrotte begrebet fra det franske slagord? Det mener Catherine Chalier ikke, for det er vigtigt at fokusere på sammenholdet mellem mennesker.

”Frihed og lighed er muligvis ikke nok, og ofte tilføjer folk solidaritet som et tredje ben. Men broderskab er noget andet. Det er, fordi vi forstår, at vi er ansvarlige for vores nabo, at vi ikke glemmer ideen om broderskab. Vi vender muligvis det døve øre til, fordi vi

foretrækker vores autonomi, men individualisme uden broderskab fører til en ubarmhjertig verden. Vi må ikke glemme broderskabet. Et positivt broderskab må bygges på medansvaret for en fælles verden, men i de fleste demokratier er denne form for broderskab svag, for folk tænker først og fremmest på deres rettigheder, især deres politiske rettigheder. Og broderskab er ikke en politisk ret.”

Hvordan kan ideen om broderskab så vendes til noget positivt? ”Vi skal forsøge at forstå broderskab på en anden måde, der ikke går på, at man skal ligne hinanden eller skal dele den samme ideologi. Et positivt broderskab kan være et fællesskab baseret på respekt for det enkelte menneske og en anerkendelse af, at ethvert menneske er enestående. Du behøver ikke ligne mig for at være et unikt menneske. Og du behøver heller ikke at vælge et sådant fællesskab eller medborgerskab, for det går forud for det enkelte menneske. Før det enkelte menneske er der traditioner, værdier, et sprog og frem for alt: Der foreligger et ansvar for den anden. Hvis du forsøger at se på den anden som et unikt menneske og føler et medansvar, er det en langt bedre tilgang til broderskab end at se den anden som én, der skal ligne dig. Broderskabet kan jo sagtens opstå mellem mennesker fra forskellige kulturer, som ikke ligner hinanden, men som lever sammen.” *

Af Camilla Mehlsen, cme@dpu.dk

CATHERINE CHALIER

Professor i filosofi ved Nanterre Universitet i Paris og forfatter til en lang række filosofiske bøger. Hun var i december i København for at forelæse om 'The Fragility of Fraternity' på konferencen 'Educational Values and Religion' på DPU.

Friedrich Schiller

”At leve og hjælpe hinanden som brødre og få en smukkere dag i morgen.”

Jean-Paul Sartre

”Det [broderskabet] konstituerer volden, for så vidt det fremstår som iboende i en positiv gensidighed.”

”Nationen rykker frem: For hver broder er den overalt, hvor andre brødre kæmper. Deres broderkærlighed er det modsatte af det had, de føler for jer [koloniherrerne]: De er brødre på den måde, at hver af dem har slået ihjel, og de kan fra det ene øjeblik til det andet have slået ihjel [komme ud for at skulle slå ihjel].”

Hannah Arendt om indvandrere

”Det virker, som om et menneske, som kun er et menneske, har mistet de kvaliteter, som tillader andre at behandle ham som deres ligemand.”

Citaterne er oversat af Lise Jeremiassen fra Catherine Chaliers bog 'La Fraternité, un espoir en clair-obscur' fra 2003.